

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОЦІНКИ ДОСТОВІРНОСТІ ПОКАЗАНЬ СВІДКА
В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ****SOME ISSUES OF AN ASSESSING THE RELIABILITY OF THE TESTIMONY
OF A WITNESS IN CRIMINAL PROCEEDINGS**

Шкурська І.С., студентка III курсу

*Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті досліджується сутність оцінки достовірності показань свідка в кримінальному провадженні. Автор звертає увагу на характерних особливостях оцінки достовірності показань свідка як важливого джерела доказової інформації. У процесі дослідження висвітлено, що свідком є особа, яка володіє відомостями про обставини кримінального провадження, а в свою чергу показання, які надає свідок, є процесуальними джерелами доказів. У науковій публікації автором зазначається, що під встановленням достовірності показань свідка потрібно розуміти перевірку та оцінку одержаної від останнього інформації щодо її правдивості, а також відповідності реальній дійсності. Визначено, що оцінка достовірності показань свідка різними суб'єктами кримінального провадження визначається саме їхнім процесуальним статусом. Зазначено, що слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд здійснюють оцінку за своїм внутрішнім переконанням. У науковій статті аналізуються нормативні положення Кримінального процесуального кодексу України, в яких відображається процесуальний статус свідка в кримінальному провадженні. Автором статті було сформульовано думку, що оцінка доказів, у тому числі і показань свідка, виступає окремим елементом процесу доказування. Наголошується на тому, що належна оцінка достовірності показань свідка дає суду змогу ухвалити правильне рішення, виходячи з фактичних обставин справи. Досліджено позиції науковців стосовно оцінки достовірності показань свідка як учасника кримінального провадження. Крім того, було проаналізовано, що для встановлення достовірності показань цього учасника кримінального провадження важливими є спосіб і порядок проведення допиту. Автором було самостійно і детально розглянуто положення про фактори, які можуть зумовлювати достовірність показань свідка, та наведено приклади, що стосуються цього питання. Автор наголошує на тому, що в процесі дослідження показань свідка суд має зважати на можливу необ'єктивність свідка, у зв'язку з чим необхідно виявити такі обставини, щоб оцінити показання свідка на предмет їх достовірності.

Ключові слова: достовірність показань свідка, оцінка доказів, кримінальне провадження, свідок, докази, доказування, внутрішнє переконання.

The article examines the essence of assessing the reliability of the testimony of a witness in criminal proceedings. The author pays attention to the characteristics of assessing the reliability of the testimony of a witness as an important source of evidence. The study analyzed that a witness is a person who has information about the circumstances of criminal proceedings, and in turn, the testimony provided by the witness are procedural sources of evidence. In the scientific publication the author notes that the establishment of the reliability of the testimony of a witness should be understood as verification and evaluation of the information received from the latter about its veracity, as well as compliance with reality. It is determined that the assessment of the reliability of the testimony of a witness by different subjects of criminal proceedings is determined by their procedural status. It is noted that the investigator, prosecutor, investigating judge, court make an assessment according to their inner conviction. The scientific article analyzes the normative provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine, which reflect the procedural status of a witness in criminal proceedings. The author of the article formulated the opinion that the evaluation of evidence, including the testimony of a witness, is a separate element of proving as a criminal procedure. It is emphasized that a proper assessing of the veracity of a witness's testimony allows the court to make the right decision based on the facts of the case. The positions of scholars regarding the assessment of the reliability of the testimony of a witness as a participant in criminal proceedings have been studied. In addition, it was analyzed that the manner and procedure of interrogation is important for establishing the reliability of the testimony of this participant in the criminal proceedings. The author emphasizes that in examining the testimony of a witness, the court must take into account the possible bias of the witness, and therefore there is a need to identify such circumstances in order to assess the testimony of the witness for their reliability.

Key words: the reliability of the testimony of a witness, an evaluation of evidence, a criminal proceedings, a witness, an evidence, a proving, an inner conviction.

Постановка проблеми. У процесі розгляду будь-якого кримінального провадження показання свідка – значуще джерело доказової інформації. Одержання достовірної інформації про обставини справи, що підлягають доказуванню, є однією з головних проблем, оскільки безпосередньо з цим пов'язане здійснення такого права особи, як право на справедливий судовий розгляд її справи. На основі отримання фактичних даних створюється можливість встановити відповідні обставини кримінального провадження, за допомогою яких суд обґрунтовує своє рішення. Тому належна оцінка будь-якого джерела доказу, зокрема і показань свідка, дає підстави прийняти судові рішення, що буде відповідати обставинам справи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки достовірності показань свідка в кримінальному провадженні стало предметом аналізу багатьох праць науковців. До цієї тематики у своїх роботах зверталися В.Г. Гончаренко, К.П. Гришина, Ю.М. Грошевий, С.Ю. Задерейко, О.В. Капліна, О.П. Кучинська, Ю.І. Лозинська, А.О. Ляш, С.М. Стахівський, Л.Д. Удалова, Р.М. Шехавцов, О.Г. Шило, М.Є. Шумило та інші. Значна за обсягом кількість публікацій свідчить про те, що

питання і нині не втрачає актуальності і має резерви для вдосконалення.

Метою статті є дослідження особливостей оцінки показань свідка на предмет їх достовірності в кримінальному процесі України.

Виклад основного матеріалу. Доказування в кримінальному провадженні є процесуальною діяльністю, що врегульована законом, і полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів із метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження (ч. 2 ст. 91 КПК України). Така кримінальна процесуальна діяльність поділяється на окремі елементи, куди входить і оцінка доказів, у тому числі й оцінка достовірності показань свідка [1].

У ч. 1 ст. 65 КПК України зазначено, що свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань [1]. З цього випливає, що свідок залучається до участі в кримінальному провадженні для того, щоб дати правдиві показання про відомі йому обставини справи. З метою належного виконання цим суб'єктом свого обов'язку Кримінальний кодекс

Україні за невиконання такого обов'язку у вигляді давання показань у випадках, що передбачені законом, встановлює відповідні санкції у вигляді штрафу від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешту на строк до шести місяців [2; 3, с. 2].

С.Ю. Задерейко стверджує, що за будь-яких обставин інформація стосовно вчинення кримінального правопорушення чи про його відсутність має відповідного носія. Так, певні речі, документально зафіксовані факти, слова людей, які володіють будь-якою інформацією про злочин, розкривають відомості про такі події, а також за допомогою них можна відтворити чи реконструювати обставини, за яких кримінальне правопорушення і було скоєне [4, с. 211].

У процесі оцінки показань свідка та інших процесуальних джерел доказів визначається їх належність, допустимість, достовірність, достатність насамперед для висування слідчих версій, а потім – і для обґрунтування процесуальних рішень. На переконання О.Г. Шило, перш ніж використовувати показання окремого суб'єкта як джерел доказів у доказуванні, необхідно оцінити такі докази на належність, допустимість, достовірність [5, с. 155]. Оцінка належності, допустимості, достовірності показань свідка, а також інших процесуальних джерел доказів реалізується не лише в процесі їх збирання, а й на підсумковому етапі досудового розслідування, тобто перед прийняттям і обґрунтуванням процесуального рішення, а також на стадії прийняття підсумкового судового рішення.

Що стосується оцінки достовірності показань свідка, на наш погляд, вона має виняткове значення. Що ж слід розуміти під поняттям «достовірність»? Під «достовірністю» необхідно розуміти істинне знання, що має підтвердження у вигляді відповідних даних, тобто, інакше кажучи, це певне знання, яке не викликає сумнівів та не потребує обґрунтування [6, с. 273]. З погляду етимології, достовірність – правильність, ґрунтовність, точність [7, с. 115]. Таким чином, оцінити достовірність доказу фактично означає визначити, наскільки він відповідає реальній дійсності.

Оцінкою достовірності показань свідка потрібно вважати певний процес, що відбувається під час проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, а також під час висування версій та прийняття процесуальних рішень [3, с. 5].

Достовірність доказу, в тому числі й показання свідка, не має зводитися тільки до оцінки на предмет його відповідності або невідповідності конкретних відомостей фактам, що реально існують. Оцінка може відбуватися лише на підставі наявності певних джерел доказів, що є альтернативними, тобто тих, які містять відомості про обставини, що мають значення під час здійснення кримінального провадження [8, с. 101–102].

Ст. 96 КПК України закріплює виключний перелік обставин, за якими з'ясовується достовірність показань свідка. До них належать: 1) право сторін кримінального провадження ставити свідку запитання щодо його можливості сприймати факти, про які він дає показання, а також щодо інших обставин, які можуть мати значення для оцінки достовірності показань свідка та обов'язок свідка відповідати на запитання, спрямовані на з'ясування достовірності його показань; 2) надання стороною кримінального провадження показань, документів, які підтверджують репутацію свідка, зокрема, щодо його засудження за завідомо неправдиві показання, обман, шахрайство або інші діяння, що підтверджують нечесність свідка [1]. Наявність цих обставин є свідченням того, що сторона в кримінальному провадженні може здійснювати вплив на оцінку показань свідка судом, зокрема в частині, що стосується їх достовірності.

Ю.І. Лозинська та Р.М. Шехавцов наголошують на особливостях оцінки показань свідка. По-перше, визнання показань свідка недопустимим чи неналежним доказом

виключає їх визнання достовірними (тобто безпосередньо перед оцінкою показань свідка на достовірність, доцільно дослідити і оцінити їх із погляду допустимості та належності). По-друге, основою оцінки показань свідка щодо предмета їхньої достовірності є встановлення результатів порівняльного аналізу фактичних даних, що містять самі показання, з фактичними даними, що закріплюються в інших джерелах доказів. По-третє, одержання достовірності фактичних даних здійснюється на основі оцінки показань свідка щодо наявності чи відсутності внутрішніх суперечностей, тобто складників, що не узгоджуються між собою. По-четверте, встановлення факту того, що в кримінальному провадженні було вичерпано всі можливості, за допомогою яких можна одержати інші дані про обставини, що підлягають доказуванню. По-п'яте, відсутність негативної репутації у свідка є підставою для оцінки достовірності його показань. По-шосте, оцінюючи показання свідків із чужих слів щодо їхньої достовірності, існує їх прямиий зв'язок із первинним джерелом відомостей, про які повідомляється свідком [8, с. 165–169]. Спираючись на позицію дослідників, на мій погляд, встановлені науковцями особливості є цілком доцільними і ґрунтовними, адже вони містять конкретні критерії, за якими має здійснюватися оцінка достовірності показань свідка слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом як важливого джерела доказової інформації в кримінальному провадженні.

Як відомо, показання виступають процесуальним джерелом доказів. Ч. 1 ст. 95 КПК України визначає показання як відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження. За змістом ст. 95 КПК, особа дає показання лише щодо фактів, які вона сприймала особисто, а суд при цьому може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання або отриманих у порядку, передбаченому ст. 225 КПК [1]. На практиці можуть виникнути ситуації, за яких у дійсності особа може давати показання, почуті від іншої особи, але в такому випадку виникає сумнів стосовно достовірності первинного джерела інформації. Ми резюмуємо, що за таких обставин може мати місце суб'єктивна інтерпретація певної інформації щодо обставин кримінального провадження. Це означає: якщо показання з чужих слів є недостовірними, значить, показання свідка міститимуть відомості, що є такими. У такому разі суд зобов'язаний враховувати переконаливі відомості щодо факту надання первинних пояснень (п. 4 абз. 2 ч. 2 ст. 97 КПК) [1]. У зв'язку з цим, на думку науковців, встановлені законодавчі норми щодо обов'язку давання свідком показань тільки стосовно фактів, які були ним сприйняті особисто, здатні забезпечити надійність і переконливість доказів, оскільки отримання показань свідка як із першоджерела інформації мінімізує кількість носіїв фактичних даних [6, с. 274]. Тому, на моє переконання, надання свідком показань тільки щодо фактів, які були ним сприйняті особисто, в кожному конкретному випадку здатне забезпечити надання правильних і аргументованих правових висновків і максимально обґрунтованого рішення по справі, основою якого будуть виступати переконливі докази, в тому числі й у вигляді показань свідка.

Важливим є визначення, що лежить в основі оцінки достовірності показань свідка. За приписами ч. 1 ст. 94 КПК України, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожен доказ із погляду належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – із погляду достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення [1]. Це означає, що оцінка

доказів, до яких належить і оцінка достовірності показань свідка, під час кримінального провадження визначається внутрішнім переконанням особи, що їх оцінює.

При оцінці достовірності показань свідка вагоме значення має спосіб, а також порядок проведення допиту під час розгляду справи в судовому засіданні. Так, ст. 352 КПК України регламентується порядок допиту свідка в судовому засіданні. З аналізу положень зазначеної статті випливає, що достовірність показань свідка має прямий зв'язок із встановленням відомостей про його особу, які суд встановлює до початку допиту і з'ясує стосунки свідка з обвинуваченим і потерпілим. Якщо перешкоди для допиту свідка відсутні, головуючий у судовому засіданні приводить останнього до присяги [1]. Варто зауважити, що умовою достовірності показань свідка в цьому випадку виступає приведення свідка до присяги судом та його попередження про те, що за відмову від давання показань і завідомо неправдиві показання можливе настання кримінальної відповідальності.

Важливо наголосити на тому, що, оцінюючи достовірність показань свідка, суд має враховувати вірогідну необ'єктивність останнього, що може зумовлюватися різними ситуаціями. Так, варто взяти до уваги наявність можливої особистої зацікавленості свідка в розгляді та результатах кримінального провадження, яка може зумовлюватися службовими чи, наприклад, дружніми, сімейними зв'язками свідка з однією зі сторін провадження чи, наприклад, особистою симпатією свідка до сторони провадження. З огляду на це під час дослідження доказів суд має виявити такі обставини, що в перспективі дасть змогу правильно оцінити це джерело відомостей про відповідні факти, що мають місце в кримінальному провадженні.

Крім того, у процесі проведення допиту варто враховувати те, що достовірність показань свідка може зумовлюватися його фізичними властивостями. Скажімо, свідок може бути наділений поганим зором, тому за таких обставин необхідно дослідити умови, за яких свідок сприйняв ту чи іншу інформацію. При цьому умови можуть бути і не пов'язаними із фізичними властивостями свідка, а натомість можуть залежати від об'єктивних обставин справи, до яких можна зарахувати, зокрема швидкість, час події, кут зору, за якого особа сприйняла відповідний факт, час доби, за якого особа безпосередньо стало очевидцем події, віддаленість свідка від місця вчинення кримінального правопорушення і т.д. [9, с. 202]. Наприклад, ставши очевидцем вчинення певного кримінального правопорушення в силу пізнього часу доби (вночі), особа могла не розпізнати того, хто дійсно став суб'єктом кримінального правопорушення, і помилково стверджувати про причетність тієї чи іншої особи до його вчинення. Також на практиці можливі і ситуації, за яких свідок страждає дальтонізм-

мом. Так, під час давання показань свідок може вказати, що на місці вчинення події (наприклад, на місці вчинення ДТП) потерпілого збила машина чорного кольору, тоді як насправді вона була сірою. Таким чином, фактичні обставини справи потребують детального дослідження з боку слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в процесі встановлення достовірності показань зазначеного суб'єкта кримінального провадження.

Для оцінки достовірності показань свідка застосовуються такі методи: оцінка загальної правдоподібності показань, які дає свідок, його змога правильно сприймати обставини, за яких було вчинене кримінальне правопорушення, взаємопов'язаність та взаємозумовленість всіх елементів такого джерела доказів, як показання свідка, перевірка їх на відповідність іншим джерелам доказів, а також особисте спостереження за поведінкою свідка задля того, щоб виявити ознаки надання ним неправдивих показань [10, с. 880]. М.Є. Шумило зазначає, що за допомогою вищезазначених положень можна відповісти на питання, чи є показання свідка достовірними та чи мають факти, зазначені в показаннях, місце в реальній дійсності [11, с. 262].

Висновки. Дослідження чинного кримінального процесуального законодавства дає змогу дійти аргументованого висновку, що оцінка достовірності показань свідка, зважаючи на їхні властивості, має вагоме значення для кримінального провадження. Було встановлено, що, перш ніж надавати оцінку достовірності показань свідка, потрібно дослідити, чи належними і допустимими є показання, адже, якщо доказ є недопустимим, він не може визнаватися достовірним. У процесі оцінки показань свідка на предмет їхньої достовірності основоположним критерієм є відсутність у них протиріч або неточностей. Перш ніж оцінювати показання свідка на предмет їх достовірності, необхідно з'ясувати, чи належить подія, про яку зазначає свідок, до обставин, що підлягають доказуванню, умови, за яких були сприйняті ті чи інші факти. Варто також враховувати репутацію особи, яка дає показання, її характеристику як члена суспільства і т.д. Це дасть змогу виявити, чи узгоджуються вони з іншими доказами по кримінальному провадженню. Крім того, оцінка достовірності показань свідка може зумовлюватись як фізичними особливостями особи, так і об'єктивними обставинами справи. У процесі дослідження було виявлено, що свідок під час давання показань може бути необ'єктивним внаслідок різноманітних обставин – родинних, дружніх взаємовідносин, службових зв'язків тощо. Недостовірний доказ, зокрема й показання свідка, не може використовуватись для прийняття процесуального рішення. Загалом встановлення достовірності показань свідка – складна та багатоаспектна діяльність, спрямована на перевірку та оцінку одержаних від свідка показань щодо їх правдивості та відповідності реальній дійсності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17> (дата звернення: 01.11.2021).
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (дата звернення: 01.11.2021).
3. Ляш А.О. Оцінка достовірності показань свідка у чинному КПК України: деякі проблемні питання. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2017. № 2. С. 1–13. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17laodpp.pdf> (дата звернення: 01.11.2021).
4. Задерейко С.Ю. Поняття та властивості показань свідка як джерела доказів. *Правове регулювання економіки*. 2018. № 17. С. 209–217.
5. Шило О.Г. Загальна характеристика показань як процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 151–156.
6. Бандурка О.М., Блажівський Є.М., Бурдоль Є.П. та ін. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Харків : Право, 2012. 768 с.
7. Сучасний тлумачний словник української мови: 100 000 слів / за заг. ред. В.В. Дубічинського. Харків : Школа, 2009. 1008 с.
8. Лозинська Ю.І., Шехавцов Р.М. Достовірність показань свідка та її з'ясування у кримінальному провадженні : монографія. Львів : ЛДУВС, 2020. 212 с.
9. Лушпінко В. Оцінка показань свідка судом у кримінальному процесі України. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2017. № 2. С. 200–202.
10. Слінько С. С. Процесуальний статус свідка у кримінальному процесі. *Форум права*. 2012. № 1. С. 878–882.
11. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. проф. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. Київ : Юстиніан, 2012. 1224 с.